IRFAN
AKADEMIYASI
ILM · TA'LIM · TARAQQIYOT

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILM, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA INNOVATSIYALAR
UCHUN YANGI IMKONIYATLAR

NOYABR

TOSHKENT
O'ZBEKISTON

SINF BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYALARI VA SINF JAMOASINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Xasanboyev Azizbek Botirali o'g'li
Namangan Davlat Pedagogika Instituti tayanch doktoranti
Mahmudova Sevara To'lanboy qizi
Namangan Davlat Pedagogika Institutining
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi
Tel:99895 707 54 92
E-mail: sevaramaxmudova1992@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24432347

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida sinf boshqaruvining zamonaviy konsepsiyalari va sinf jamoasini shakllantirishning pedagogik texnologiyalari tahlil qilinadi. Maqolada sinf rahbarining boshqaruv faoliyati, o'quvchilar o'rtasida hamkorlik muhitini yaratish, demokratik boshqaruv, subyekt-subyekt munosabatlari, ijtimoiy-emotsional rivojlanish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritiladi. Sinfdagi ijobiy munosabatlar, o'zaro hurmat, mas'uliyat va umumiy maqsadlarga yo'naltirilgan faoliyat sinf jamoasining barqaror shakllanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot natijasida sinf jamoasini samarali shakllantirishning pedagogik shartlari, bosqichlari va amaliy tavsiyalari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: sinf boshqaruvi, sinf jamoasi, sinf rahbari, pedagogik texnologiya, hamkorlik, demokratik boshqaruv, ijtimoiy-emotsional ta'lim, o'quvchilar faoliyati, tarbiyaviy ishlar tizimi.

Abstract. This article analyzes modern concepts of classroom management and pedagogical technologies for forming a classroom team in general secondary schools. The article highlights the class teacher's managerial activities, the creation of a collaborative environment among students, democratic governance, subject-subject relations, socio-emotional development, and the use of digital technologies. Positive relationships in the classroom, mutual respect, responsibility, and activities aimed at common goals contribute to the stable formation of the class community. As a result of the study, the pedagogical

conditions, stages, and practical recommendations for the effective formation of the class collective have been substantiated.

Keywords: classroom management, class collective, class teacher, pedagogical technology, cooperation, democratic management, socio-emotional education, student activity, system of educational work.

Аннотация. В данной статье анализируются современные концепции классного управления и педагогические технологии формирования классного коллектива в общеобразовательных школах. В статье освещаются вопросы управленческой деятельности классного руководителя, создания среды сотрудничества между учащимися, демократического управления, субъектно-субъектных отношений, социально-эмоционального развития и использования цифровых технологий. Положительные отношения в классе, взаимное уважение, ответственность и деятельность, направленная на общие цели, способствуют устойчивому формированию классного коллектива. В результате исследования обоснованы педагогические условия, этапы и практические рекомендации эффективного формирования классного коллектива.

Ключевые слова: классное управление, классный коллектив, классный руководитель, педагогические технологии, сотрудничество, демократическое управление, социально-эмоциональное образование, деятельность учащихся, система воспитательной работы.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida maktab faqat bilim beruvchi muassasa emas, balki o'quvchining shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi, axloqiy qarashlari va jamoaviy qadriyatlarini shakllantiruvchi muhit sifatida qaralmoqda. Shu sababli sinf boshqaruvi o'quvchilarning intizomini ta'minlashga qaratilgan an'anaviy yondashuvdan farqli ravishda, ularning faol ishtiroki, o'z-o'zini boshqarishi, hamkorligi va mas'uliyatini rivojlantirishga yo'naltirilmoqda.

Sinf jamoasi — umumiy maqsadlar, qadriyatlar, qiziqishlar va faoliyat asosida birlashgan o'quvchilar guruhi bo'lib, u o'quvchilarning ijtimoiy tajriba orttirishida muhim rol o'ynaydi. Sinf rahbari esa sinf jamoasini shakllantirish, rivojlantirish va uning salbiy ko'rinishlarini

oldini olishda yetakchi subyekt hisoblanadi. Sinf rahbarining tashkiliy, tarbiyaviy, kommunikativ, diagnostik va monitoring faoliyati sinf hayotining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi bosqichda sinf boshqaruvining samaradorligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

- O'quvchining shaxsi sifatida e'tirof etilishi va uning ovoziga e'tibor qaratilishi;
- Sinfdagi munosabatlarning ochiqligi, ishonch va o'zaro hurmat asosida qurilishi;
- O'quvchilarning sinf hayotiga faol jalb etilishi;
- Qoidalar va javobgarlikning adolatli, tushunarli hamda barqaror tizimi;
- Ota-onalar, sinf rahbari va maktab jamoasi o'rtasidagi hamkorlik;
- Zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish.

Sinfda xulq-atvorni boshqarishda ijobiy iqlim yaratish, tuzilmali muhit yaratish va kompleks strategiyadan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois maqolaning maqsadi sinf boshqaruvining zamonaviy konsepsiyalarini tizimli tahlil qilish hamda sinf jamoasini shakllantirishning samarali texnologiyalarini asoslashdan iborat.

Sinf boshqaruvi — sinf rahbari, o'qituvchilar, o'quvchilar, ota-onalar va maktab ma'muriyati o'rtasidagi munosabatlarni tashkil etish, sinf hayotini rejalashtirish, o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish hamda tarbiyaviy muhitni yaratishga qaratilgan pedagogik faoliyat tizimidir.

Sinf boshqaruvining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- O'quvchilarning o'quv, tarbiyaviy va ijtimoiy faoliyatini rejalashtirish;
- Sinfda salbiy holatlar va mojarolarning oldini olish;
- O'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- Sinf jamoasida hamkorlik, mas'uliyat va o'zaro hurmat muhitini yaratish;
- O'quvchilarning individual xususiyatlarini o'rganish va ularni qo'llab-quvvatlash;
- Ota-onalar bilan muntazam hamkorlik qilish;
- Sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitni monitoring qilish;
- Raqamli vositalar orqali axborot almashish va tashkiliy ishlarni yengillashtirish.

Sinf rahbarining boshqaruv kompetensiyasi yuqori bo‘lgani sari sinf intizomi va tarbiyaviy samaradorlik ham yuqoriroq bo‘lishi mumkin. Tadqiqotlarda kommunikativ kompetensiya sinf boshqaruvining eng muhim omillaridan biri sifatida ajratilgan.

Sinf boshqaruvining zamonaviy konsepsiyalari

Shaxsga yo‘naltirilgan konsepsiya

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchini faqat bilim oluvchi subyekt emas, balki o‘z rivojlanishiga mas’ul faol shaxs sifatida ko‘radi. Bu konsepsiya doirasida sinf rahbari o‘quvchining qiziqishlari, qobiliyatlari, oilaviy sharoiti, ijtimoiy holati va psixologik ehtiyojlarini hisobga oladi.

Shu yondashuvda quyidagi tamoyillar yetakchi hisoblanadi:

- Har bir o‘quvchining o‘ziga xosligini qadr etish;
- O‘quvchining muvaffaqiyat tajribasini kuchaytirish;
- Xatoni jazolash emas, tahlil qilish va o‘rganish imkoni sifatida ko‘rish;
- Individual yondashuvni sinf jamoasidagi umumiy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish;
- O‘quvchining o‘z fikrini bildirish va qaror qabul qilishda ishtirok etishini rag‘batlantirish.

Bu konsepsiya sinfda qo‘rqinch, majburlash va bir xil talablar o‘rniga qo‘llab-quvvatlash, rag‘batlantirish hamda o‘z-o‘zini anglash muhitini yaratishga xizmat qiladi.

Demokratik boshqaruv konsepsiyasi

Demokratik sinf boshqaruvi o‘quvchilarning sinf hayotida faol ishtirok etishini nazarda tutadi. Bunda sinf rahbari faqat buyruq beruvchi emas, balki maslahatchi, yo‘naltiruvchi va hamkor sifatida faoliyat yuritadi.

Demokratik boshqaruvning asosiy ko‘rinishlari:

- Sinf qoidalarini o‘quvchilar bilan birgalikda ishlab chiqish;
- Sinf tadbirlari, navbatchilik va jamoaviy loyihalar bo‘yicha fikr-mulohaza olish;
- Sinf kengashi, navbatchilar tizimi va mas’uliyat sohalarini tashkil etish;
- O‘quvchilarning muammoli masalalarni muhokama qilishiga sharoit yaratish;
- Qaror qabul qilishda oshkoralik va adolatni ta’minlash.

Demokratik yondashuv o‘quvchilarda mas’uliyat, faol fuqarolik pozitsiyasi va o‘z fikrini ifodalash madaniyatini shakllantiradi.

Hamkorlikka asoslangan konsepsiya

Hamkorlikka asoslangan sinf boshqaruvi o‘qituvchi, o‘quvchi, ota-ona va maktab jamoasi o‘rtasidagi munosabatlarni umumiy maqsadlar atrofida birlashtiradi. Bu konsepsiya bo‘yicha sinf — o‘quvchilarning o‘zaro yordam, maslahat va qo‘llab-quvvatlash asosida rivojlanadigan jamoadir.

Hamkorlik muhitini shakllantirish uchun quyidagi vositalar samarali:

- Guruhlarda ishlash;
- Tengdoshlar o‘rtasida o‘zaro baholash;
- Loyihaviy faoliyat;
- Jamoaviy tadbirlar;
- “Katta–kichik” hamkorligi;
- Ota-onalarning sinf hayotida ishtiroki;
- Sinf kutubxonasi, badiiy to‘garak va ijtimoiy loyihalar.

Jamoadagi o‘zaro yordam va hamkorlik o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini, mas’uliyatini va sinfga bo‘lgan bog‘lanishini kuchaytiradi.

Ijtimoiy-emotsional ta’lim konsepsiyasi

Ijtimoiy-emotsional ta’lim o‘quvchilarning o‘z his-tuyg‘ularini anglash, boshqalar hissini tushunish, munosabatlarni boshqarish va mojarolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu konsepsiya sinfda salbiy xulq-atvor va mojarolarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Ijtimoiy-emotsional ta’limning asosiy komponentlari:

- O‘z-o‘zini anglash;
- O‘z-o‘zini boshqarish;
- Ijtimoiy ong;
- Munosabatlar ko‘nikmalari;
- Mas’uliyatli qaror qabul qilish.

Sinf rahbari bu komponentlarni sinf soatlari, rol o'yinlari, muammoli vaziyatlar tahlili, guruh mashg'ulotlari va individual suhbatlar orqali rivojlantirishi mumkin.

Raqamli boshqaruv konsepsiyasi

Raqamli konsepsiya sinf boshqaruvida elektron jurnallar, onlayn rejalashtirish, masofaviy aloqa, raqamli so'rovnomalar va ta'lim platformalaridan foydalanishni nazarda tutadi. Bu yondashuv sinf rahbariga o'quvchilarning davomatini, o'zlashtirish darajasini, ijtimoiy faolligini va muammolarini o'z vaqtida kuzatish imkonini beradi.

Raqamli boshqaruvning afzalliklari:

- Axborotni tez va aniq yuritish;
- Ota-onalar bilan muntazam aloqa qilish;
- O'quvchilar faoliyatini tizimli monitoring qilish;
- Individual yondashuv uchun ma'lumotlardan foydalanish;
- Sinf tadbirlarini tashkil etishda vaqtni tejash.

Biroq raqamli vositalar inson omilini to'la almashtira olmaydi. Sinf rahbarining shaxsiy kuzatuvi, suhbati va pedagogik qo'llab-quvvatlashi muhim qoladi.

Sinf jamoasi va uning shakllanish bosqichlari

Sinf jamoasi — umumiy faoliyat, qadriyatlar, an'analar va o'zaro mas'uliyat asosida birlashgan o'quvchilar uyushmasidir. Sinf jamoasi o'z-o'zidan shakllanmaydi; u maqsadli pedagogik faoliyat natijasida rivojlanadi.

Boshlang'ich bosqich

Boshlang'ich bosqichda o'quvchilar bir-birlarini tanishadi, sinf qoidalari bilan yaqindan tanishadi va sinf rahbariga bo'lgan ishonchni shakllantiradi. Bu bosqichda o'yin, tanishuv mashg'ulotlari, qiziqarli tadbirlar va umumiy maqsadlar ayniqsa samaralidir.

Bu bosqichdagi asosiy vazifalar:

- O'quvchilar o'rtasida ilk tanishuv va ishonch muhitini yaratish;
- Sinf qoidalarini birgalikda belgilash;
- O'quvchilarning qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlash;
- Sinfda boshlang'ich an'analar yaratish;
- Har bir o'quvchiga sinfda o'z o'rni borligini his qildirish.

Rivojlanish bosqichi

Rivojlanish bosqichida sinf jamoasi faoliyatining tizimi shakllanadi. O‘quvchilar umumiy vazifalarni bajarishda mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishadi, guruhlararo munosabatlar kuchayadi va sinf an’analari barqarorlashadi.

Bu bosqichda quyidagi ishlar amalga oshiriladi:

- Sinf kengashi va navbatchilar tizimini joriy etish;
- Jamoaviy loyihalarni tashkil etish;
- Sinf tadbirlarini rejalashtirishda o‘quvchilarni jalb qilish;
- Mojarolarni hal qilishda o‘quvchilarning mustaqilligini rivojlantirish;
- Sinf ichidagi munosabatlarni kuzatish va tahlil qilish.

Yetuklik bosqichi

Yetuklik bosqichida sinf jamoasi o‘z-o‘zini boshqarish darajasiga ko‘tariladi. O‘quvchilar umumiy qadriyatlarni anglaydi, bir-birlariga mas’ul bo‘lishadi va sinf manfaati uchun faol harakat qiladi.

Bu bosqichning belgilari:

- Sinfda o‘z-o‘zini boshqarish an’anasining shakllanishi;
- O‘quvchilarning o‘zaro yordamga tayyorligi;
- Umumiy maqsadlar va qadriyatlarga sodiqlik;
- Mojarolarni tinch yo‘l bilan hal qilish ko‘nikmasi;
- Sinf an’analarining barqarorligi;
- Yangi a’zolarni qo‘llab-quvvatlash va qabul qilish madaniyati.

Sinf jamoasini shakllantirish texnologiyalari

Loyihaviy texnologiya

Loyihaviy texnologiya o‘quvchilarni real muammolar atrofida birgalikda izlanish, rejalashtirish, bajarish va natijani taqdim etishga o‘rgatadi. Loyiha usulida o‘quvchi va o‘qituvchi bir mavzu bo‘yicha tadqiqot olib boradi.journal.avloniy

Sinfda loyihaviy texnologiyani qo‘llash uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

- “Bizning sinf — bizning uyimiz”;
- “Sinfimiz uchun ekologik loyiha”;

- "Maktabimiz tarixini o'rganamiz";
- "Sog'lom turmush tarzi — bizning tanlovimiz";
- "Sinfimiz an'analari";
- "Ijtimoiy tarmoqlarda madaniy muloqot".

Loyihaviy faoliyat o'quvchilarda jamoaviy mas'uliyat, tadqiqot qobiliyati, muloqot madaniyati va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'yin texnologiyasi

O'yin texnologiyasi, ayniqsa, boshlang'ich va o'rta sinf o'quvchilari uchun samaralidir. O'yin orqali o'quvchilar qoidaga rioya qilish, jamoa uchun mas'uliyat, adolat va hamkorlikni o'rganadilar.

Sinf jamoasini shakllantirishda quyidagi o'yin turlari qo'llanilishi mumkin:

- Tanishuv o'yinlari;
- Rol o'yinlari;
- Jamoaviy intellektual o'yinlar;
- Sport va harakatli o'yinlar;
- "Nima? Qayerda? Qachon?" kabi umumiy o'yinlar;
- Mojarolarni hal qilishga bag'ishlangan situatsion o'yinlar.

O'yin faoliyati o'quvchilarning sinfga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni tabiiy sharoitda hamkorlikka o'rgatadi.

Guruhda ishlash texnologiyasi

Guruhda ishlash o'quvchilarni kichik guruhlarga bo'lib, umumiy vazifa bajarishga yo'naltiradi. Bu texnologiya sinfda hamkorlik, mas'uliyat, o'zaro yordam va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biridir.

Guruhda ishlashning bosqichlari:

- Guruhlarni shakllantirish;
- Umumiy vazifa va qoidani tushuntirish;
- Rollarni taqsimlash;
- Guruh ichida muhokama qilish;
- Natijani taqdim etish;

- O‘zaro baholash va fikr-mulohaza berish.

Xulosa

Sinf boshqaruvining zamonaviy konsepsiyalari o‘quvchini faqat ta’lim oluvchi shaxs emas, balki sinf hayotining faol ishtirokchisi sifatida ko‘radi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, demokratik boshqaruv, hamkorlik, ijtimoiy-emotsional ta’lim va raqamli boshqaruv sinf jamoasini shakllantirishning asosiy konsepsiyalari hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Karimov N. A. *Pedagogika*. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Musurmonova O. *Oila pedagogikasi*. — Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
3. G‘ulomov S. S. *Pedagogika tarixi*. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
4. Xoliqov A. *Umumiy pedagogika*. — Toshkent: Tafakkur, 2020.
5. Shodmonova Sh. *Pedagogik texnologiyalar*. — Toshkent: Fan, 2019.
6. Ishmuhamedov R. J. *Ta’limda innovatsion texnologiyalar: amaliy tavsiyalar*. — Toshkent, 2018.
7. Abduraxmonov O. *Sinf rahbari faoliyatini tashkil etishning pedagogik asoslari*. — Toshkent, 2021.
8. Ismoilova G. *Sinf jamoasini shakllantirishda sinf rahbarining roli*. // *Xalq ta’limi* jurnali. — 2020. — № 4.
9. Yusupova N. *Maktabda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning zamonaviy texnologiyalari*. // *Pedagogika* ilmiy jurnali. — 2021. — № 2.
10. Jo‘rayeva G. *Sinf rahbarining o‘quvchilar bilan individual ishlash metodikasi*. // *Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar*. — 2021.
11. Ishnazarov X. *Pedagogik boshqaruvda sinf rahbarining kompetensiyalari*. // O‘zbekiston pedagogika ilmiy to‘plami. — 2020.